

20ste jaargang

nummer 1

januari 1984

DAAD
EN
GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

Bij elke bijzondere handeling
gaat het denken aan het doen
vooraf. Bij het handelen van
klassen of massa's blijkt de
betekenis van het handelen
pas achteraf. Hier gaat de
daad vooraf aan het begrip.

Theo Maassen

DAAD EN GEDACHTE

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDAGEN

Redactie en administratie:

Schouw 48-11, 8232 BD Lelystad

Postgiro 307695

DEZE KEER EEN DUBBELE AFLEVERING

De strijd van het overheids personeel tegen de 3% - aanvankelijk 3½% - korting op het salaris heeft uiteraard ook gevolgen gehad voor de verzending van ons maandblad. Door de stakingen in diverse sorteercentra van de PTT is het novemnummer ongetwijfeld veel later dan de bedoeling was bij onze abonnees in de bus gekomen. Vermoedelijk heeft het hun pas begin december bereikt. Wat de december-aflevering betreft: wij hebben de duur van het konflikt afgewacht en op een gegeven moment het besluit genomen om de inhoud daarvan met die van het januarinummer '84 te combineren. Vandaar dat er thand een dubbel nummer voor onze lezers op tafel ligt.

Vanzelfsprekend is het kort geding dat de Nederlandse Vereniging van Tijdschriften Uitgevers tegen de Algemene Bond van Overheids personeel gevoerd heeft niet namens ons aangespannen. Wij zijn niet aangesloten bij die burgerlijke en kommerciële klub en naar de strijdende PTT-ers, zo goed als naar de buschauffeurs, de vuilnismannen, de brandweerlieden die van de brandweerauto's en het blusmateriaal op het binnenhof zo'n uiterst nuttig gebruik wisten te maken, ging onze volle sympathie uit. Over hun akties en die van de spoorjongens en diverse andere kategorieën schrijven we uitvoerig elders in dit nummer.

Vooruitlopend op het desbetreffende opstel willen we op deze plaats alvast opmerken, dat de strijd is afgebroken, maar dat er niet eens sprake is van een wapenstilstand. De door de meest arbeidersvijandige regering die Nederland ooit heeft gekend uitgelokte klassenoorlog is niet afgelopen. Op het moment dat wij dit schrijven zijn er - hoe de betrokkenen zelf daarover ook mogen denken - geen overwinnaars en geen verliezers. De regering heeft op z'n hoogst een s c h i j n o v e r w i n n i n g behaald. Want de haat en de woede zijn gebleven en de situatie in dit land is nog altijd even explosief als voor enkele maanden.

De hete herfst heeft voorlopig plaats gemaakt voor Lubbers 'kille winter'. Maar niemand weet wat er daarna zal komen. Er zijn tijdens de nu beëindigde akties naast 't 'ordelijke' vakbondsoptreden ook duidelijk allerlei vormen van zelfstandige strijd geweest. Het zijn die vormen die - niet zonder reden - de machthebbers 't meeste hebben verontrust en zowel regenten als politici hebben ze 'een bedreiging voor de democratie' genoemd. De lezer zal verderop ervaren welk afdoend antwoord een van de slachtoffers van het beleid op dit verwijt heeft gegeven.

A A N D E K O U D E W I N T E R V A N L U B B E R S G I N G

E E N Z E E R W A R M E H E R F S T V O O R A F

Op 12 november j.l. - de akties van het overheidspersoneel waren toen zo'n kleine vier weken aan de gang - herinnerde *NRC/Handelsblad* aan de les van Edward Heath, die in het begin van de jaren '70 minister-president van Groot-Brittannië was. Op 8 februari 1974 besloot hij, aldus het desbetreffende stuk, zijn al maandenlang slepende konflikt met de mijnwerkers voor te leggen aan de Britse kiezers, in vol vertrouwen dat zijn harde afwijzing van de vakbondseisen door de kiezers zou worden gehonoreerd. Het pakte anders uit: op 28 februari moest Heath 't veld ruimen. Het door hem geleide Tory-kabinet maakte plaats voor een Labourregering en Harold Wilson nam zijn intrek in Downingstreet nr. 10.

Vanzelfsprekend werden die gebeurtenissen aan de overkant van onze Noordzee niet voor niets door het liberale dagblad opgerakeld. Zal, werd er aan toegevoegd,

'zal hetzelfde lot Lubbers treffen als de stakingen en akties nog lang voortduren en hij blijft weigeren koncessies te doen? Het lijkt er niet op, de verschillen met het veel hardere sociale klimaat in Engeland zijn daarvoor te groot. Hoe verstoord de verhoudingen tussen de ambtenarenorganisaties en de overheid ook mogen zijn, de vakbeweging stelt er hier nog steeds een eer in het predikaat 'redelijk' te dragen.

We hebben de bewuste passage met belangstelling gelezen, niet in de laatste plaats omdat ook wij van mening zijn, dat het uiterst zinvol is om de sociale konflikten in Engeland in de jaren '70 te vergelijken met die in Nederland in de afgelopen herfst. Maar wie dat doet moet naar onze mening andere zaken naast en tegenover elkaar zetten dan in de *NRC* is gedaan. Er zijn, vinden wij, heel wat meer kanttekeningen te plaatsen en heel wat meer konklusies te trekken indien allereerst - en dus vóór er naar 1974 gekeken wordt - gelet wordt op wat er in Engeland geschiedde in het eerste kwartaal van 1972.

Op 10 januari van dat jaar riep de *National Union of Mineworkers* een landelijke staking uit. De bond wilde met een volstrekt traditionele aktie druk uitoefenen op de loononderhandelingen. Wat er daarna gebeurde ging vër boven een traditionele aktie uit. De vakbondsleiding werd geheel op de achtergrond gedrongen, de kompels namen het initiatief. Ze hanteerden een strijdmethode die volledig verschilde van die welke tot dan toe door de vakbeweging werd gebruikt. Formeel was 't een staking van de bond, in feite had men te doen met een strijd van de arbeiders zelf. De mijnwerkers handelden niet naar aanwijzingen van bovenaf, ze beslisten naar eigen inzicht en goeddunken over elk detail van de strijd. Ze plaatsten niet alleen stakingsposten bij de mijnen, maar ook bij de krachtcentrales. Ze bevaakten bovendien alle grote kolendepots. Toen in de loop van drie weken de kolenvoorraden bij de fabrieken uitgeput raakten bevond Engeland zich aan de rand van een industriële crisis waarvan het effect gelijkstond aan dat van een algemene staking. De dokwerkers in de Britse havens weigerden om kolenschepen te lossen; vrachtwagenchauffeurs wilden geen kolen vervoer-

ren. Alle lagen van de proletarische bevolking voelden zich langzamerhand bij de strijd betrokken.

Het Britse vakverbond *TUC*, dat zich al terstond tegen de mijnwerkersstaking had verklaard, deed niets. Het bestuur van de mijnwerkersbond, dat niet minder hard was geschrokken dan de Britse bourgeoisie, haastte zich een kompromis te aanvaarden: het ging akkoord met een loonsverhoging die beduidend geringer was dan door de arbeiders werd geëist. Nadat een van de bestuurders al verklaard had, dat het werk zou worden hervat, gaven de arbeiders te kennen, dat het kompromis niet in hun naam tot stand was gekomen en dat ze er geen sikkepit mee te maken hadden. Ze staakten dóór.

De nu 'wilde' aktie kreeg een steeds grimmiger karakter. Toen het duidelijk werd, dat pogingen om haar te breken mogelijk tot een algehele arbeidersopstand zouden leiden, ging de regering, die ettelijke keren verklaard had *n i e t* aan de mijnwerkers eisen te zullen toegeven, op alle punten door de knieën. Toonaangevende kranten als *Times* en *Guardian* schreven dat zij door de arbeiders volledig was verslagen. Weliswaar bleef de heer Heath nog bijna twee volle jaren aan het bewind, maar het was niettemin deze nederlaag die over zijn lot besliste. Zij leidde een reeks nederlagen en kapitulaties in die voortduurden tot hem - nadat in de herfst van '73 een nieuwe mijnwerkersstaking was uitbroken - in februari '74 de rekening werd gepresenteerd.

Wat valt er nu op, wanneer men beurtelings het oog richt op de jongste akties in Nederland en de strijd die de Britse mijnwerkers (maar ook het Britse spoorwegpersoneel, Britse dokwerkers en andere kategorieën arbeiders) tien jaar vroeger hebben gevoerd? Wat zijn de punten van overeenkomst en wat zijn de verschillen?

De overeenkomst bestaat in de eerste plaats hieruit, dat er in 1972 in Engeland en in 1983 in Nederland strijd werd gevoerd door *o v e r - h e i d s p e r s o n e e l* 1). We leggen daar in het bijzonder de nadruk op, omdat in Nederland allen die tot het overheidspersoneel behoren als *a m b t e n a r e n* plegen te worden aangeduid. Arbeidersvijandige elementen hebben niet nagelaten, dat feit, alsmede bepaalde misvattingen die bij een deel van het publiek omtrent de doorsnee-ambtenaar heersen, voor stemmingmakerij tegen de aktievoerenden te misbruiken. Er werd gesuggereerd, niet zelden door middel van versleten 'ambtenarengrippen', dat personen die zowel door de aard van hun werk als door hun inkomen in een bevoorrechte positie zouden verkeren het in hun hoofd hadden gehaald om anderen, vaak zogenaamd minder bevoorrechten, schade te berokkenen. Wie bij die tegen de akties agerende elementen het oor te luisteren legde, kon uit hun mond vernemen, dat *'lieden die toch al niet zo hard werkten, nu helemaal niet meer werkten'*. In werkelijkheid werden er stiptheidsakties gevoerd en werd er gestaakt door personen die stuk voor stuk dag in dag uit veel harder werken en veel zwaarder werk verrichten dan één van dat soort mondhelden: treinmachinisten, postbestellers, buschauffeurs, vuilnismannen, trambestuurders, en noem maar op 2).

Een tweede punt van overeenkomst is dit, dat 't zowel destijds in Engeland als onlangs in Nederland om *o f f i c i ë l e* akties ging, die echter zowel ginds als hier elementen van zelfstandige arbeidersstrijd bevatten. In Engeland werd de mijnwerkersstaking van 1972, zoals we net konstateerden, van bovenaf uitgeroepen, maar nam zij hoe langer hoe meer, eerst feitelijk, tenslotte ook in ieder opzicht, 't karakter van een 'wilde' staking aan. In Nederland begon de aktie bij de NS spontaan van onder-

op, waarna zij door de Vervoersbond FNV werd overgenomen. Andere groepen van het overheids personeel zagen zich van het begin af aan door bonden gesteund, maar een tendens en af en toe zelfs een heel duidelijke en krachtige tendens tot zelfstandig optreden kwam er vervolgens aan het licht. Van de bezetting van het Amsterdamse stadhuis bijvoorbeeld heeft de betrokken bond zich terstond publiekelijk gedistancieerd. Er waren - we komen er nog nader over te spreken - meer van dat soort spontane akties, die de vakbeweging soms nadrukkelijk afwees, maar in andere gevallen overnam omdat er voor haar gewoon niets anders opzat. Dat wil dus zeggen dat de tendenzen tot zelfstandig handelen nu eens goed en dan weer minder goed zichtbaar waren.

Een derde overeenkomst tussen de akties in Nederland en, zij het dan niet de mijnwerkersstaking dan toch andere Britse stakingen uit het jaar '72 is, dat zowel Britse als Nederlandse vakbonden voor de rechter werden gedaagd, al gebeurde dat in Engeland volgens een geheel andere procedure. En zowel daar als hier was, zodra de rechter de akties had veroordeeld, voor de vakbonden de zaak afgelopen.

Als de schrijver van het stuk in *NRC/Handelsblad* dat ons tot uitgangspunt heeft gediend, met nadruk verklaard dat de vakbeweging hier zo 'redelijk' is en daarbij eigenlijk te kennen geeft, dat hetzelfde niet van de Britse vakbeweging kan worden beweerd, dan vergist hij zich grondig. Wat met dat woord 'redelijk' wordt aangeduid is niets anders dan het feit, dat de Nederlandse vakbeweging zich op de bodem van de bestaande burgerlijke orde plaatst. Dat nu doet de Britse vakbeweging eveneens. Toen het Britse industriële hof in het voorjaar van '72 de staking bij de Britse spoorwegen onwettig verklaarde, gelastte de vakbond, de *National Union of Railwaymen*, dat het werk moest worden hervat. In Nederland heeft ABVA/KABO-voorzitter Jaap van de Scheur lang eer het zover was al lopen verkondigen, dat de vakbeweging zich natuurlijk bij een rechterlijk aktieverbod zou neerleggen. Dat is, omdat het inderdaad 'natuurlijk', dat wil zeggen overeenkomstig de natuur van de bonden is, wat uiteindelijk ook gebeurde.

De verschillen tussen de hier genoemde akties in Groot-Brittannië en die van het afgelopen najaar in Nederland komen hierop neer dat in Engeland de achterban zich noch aan door bestuurders gesloten akkoorden, noch aan rechterlijke uitspraken heeft gestoord. Toen 't wel degelijk 'redelijke' bestuur van de mijnwerkersbond een door de kommissie-Wilberforce ontworpen kompromis aanvaardde, zetten de mijnwerkers de strijd voort; toen industriële rechtbanken eerst de spoorwegstaking en later de staking van de dokwerkers als ongeoorloofd bestempelden, laptten zowel de spoorjongens als de dokwerkers die vonnissen aan hun laars.

In Nederland is iets dergelijks niet gebeurd. De - door velen voorspelde - warme herfst die hier aan de winter van Lubbers vooraf is gegaan is niet tot een hete herfst geworden. Als men let op de emotionele tonelen die zich onder meer na 't rechterlijk verbod van de poststaking in het Amsterdamse stationspostkantoor aan het Oosterdok hebben afgespeeld (en die o.a. door een verslaggever van *Het Parool* beschreven zijn in de editie van 26 november 1983) dan is er reden om te beweren dat daaraan niet zo hēel veel heeft gemankeerd. Dat het er uiteindelijk niet van gekomen is valt naar onze mening te verklaren uit het optreden van de vakbeweging in het algemeen en uit het optreden van Jaap van de Scheur in het bijzonder.

Jaap van de Scheur heeft zich van midden oktober tot begin december veel feller opgesteld dan vakbondsbestuurders doorgaans doen. Hij heeft

een taal gesproken en een geluid laten horen, die de vakbeweging zelden spreekt, dat zij vrijwel nooit laat klinken omdat zij 't zich niet permitteren kan. Hij is daardoor - zo lijkt het althans - de kwade pier geworden van de Nederlandse ondernemers, van reaktionaire scherpstrijpers als Wibou van der Linden en van reaktionaire onbenulligen als Jos Brink, die bij het hikkende geknik van onbenul Henk van der Meyden deze vakbondsleider voor 'een zak' uitmaakte. Collega-vakbondsbestuurders keken vol spanning toe hoe hij op zijn bek zou vallen op het moment dat hij zou moeten terugkrabbelen. Maar van de Scheur is niet op zijn bek gevallen. Rechters hebben hem daarvoor behoed en gered, zoals jaren geleden een Amsterdamse rechter Arie Groeneveld redde uit een vergelijkbare situatie. Toen stoorden de leden van de *Industriebond FNV* zich niet aan het vonnis van mr. Stheeman. Ze gingen spontaan in 'wilde' staking en bereikten daarmee wat de, aan de uitspraak gebonden, vakbond niet bereiken kon. Dat de sorteerdere van de PTT dat voorbeeld niet hebben gevolgd komt naar onze overtuiging in zeer belangrijke mate hierdoor, dat Van de Scheur met zijn woordradikalisme bij de achterban zoveel vertrouwen had gewekt, dat deze op zijn kompas bleef varen toen hij moest afknokken. Inplaats van hem te vervloeken en te verguizen zouden burgers en kleinburgere hem dankbaar moeten zijn. De burgers, zij die tot de bourgeoisie gerekend kunnen worden, zijn het misschien ook wel. Tonen konden zij het uiteraard niet tijdens de duur van de akties en kunnen zij het ook moeilijk achteraf. Dat zou het voor hen zo nuttige vertrouwen van de basis in Van de Scheur een deuk hebben gegeven.

Nu is het onbetwistbare feit dat Van de Scheur bij zijn achterban geen gezichtsverlies heeft geleden, niet alleen aan een paar rechters te danken. Wat daar óók toe heeft bijgedragen is de halsstarrige houding van het kabinet, dat aan de bonden geen enkele koncessie wenste te doen. Indien de regering dat wél gedaan had, indien zij inplaats van $\frac{1}{2}\%$ op de aangekondigde salariskorting te laten vallen een wat substantiëler bod aan de bonden had gedaan, dan zouden deze - uitlatingen van zowel Wim Kok als Van de Scheur laten daaromtrent geen twijfel bestaan - een kompromis hebben gesloten. Dan zou in de loop van november in Nederland een soortgelijke situatie zijn ontstaan als zich in '72 in Engeland voordeed toen het bestuur van de mijnwerkersbond de voorstellen van de kommissie-Wilberforce aanvaardde. 't Is geenszins zeker, dat de achterban dán, op dat moment en onder die omstandigheden achter Van de Scheur en zijn kollega's zou zijn blijven staan. Het is wel zeker, dat de tendenzen tot een zelfstandig optreden van de achterban door een dergelijke gang van zaken ten zeerste zouden zijn versterkt. In welke mate valt onmogelijk te zeggen.

Dezelfde schrijver die in de *NRC* de 'redelijkheid' van de Nederlandse vakbeweging roemde, voegde daaraan toe dat *'het kabinet uit de nederlaag van Heath destijds toch de lering moest trekken dat een onbuigzame houding niet altijd tot winst leidt'*. Maar de houding van Heath was helemaal niet zo onbuigzaam. Hij gaf toe aan de mijnwerkers, hij retireerde een paar achtereenvolgende malen voor andere groepen arbeiders in de loop van 1972. In 1974 deed hij niet uit onbuigzaamheid een beroep op de kiezers, maar omdat hij inmiddels zo vër geretireerd was dat hij met zijn rug tegen de muur stond. Het enige dat hem bleef, was de hoop op een ondanks alles niettemin voor hem gunstige stembusuitslag.

Het was een valse hoop, waarmee Heath zich vleide en een dergelijke valse hoop koestert premier Lubbers niet. Opiniepeilingen hebben uitgewezen, dat bij eventuele vervroegde verkiezingen de huidige regeringspartij-

en hun parlementaire meerderheid zouden kwijtraken. Vandaar dat het kabinet het been stijf gehouden heeft. Want de les van Edward Heath is een andere dan die welke het liberale dagblad aan de Nederlandse ministers voorhoudt. De regering-Heath is niet gevallen doordat hij zich in 1974 onbuigzaam toonde, maar tengevolge van de dodelijke slag die de mijnwerkers en samen met hen de gehele Britse arbeidersklasse hem in 1972 toebrachten. De hevigheid van die slag sproot daaruit voort dat de arbeiders zelfstandig handelden en bij dat handelen het raam van de burgerlijke orde doorbraken, de grenzen overschreden die hen gesteld werden door de burgerlijke wet.

Engeland beleefde in 1972 een hete zomer, in Nederland is het, naar we reeds vaststelden, eind vorig jaar bij een warme herfst gebleven. De vice-president van de Amsterdamse rechtbank, mr. A.J. Cnoop Koopmans, heeft zich daarover verwonderd. *'Het heeft me verbaasd'*, zei hij letterlijk in de tv-rubriek 'Achter het Nieuws' op dinsdag 29 november, *'dat tot dusverre eigenlijk iedereen in die korte gedingen die uitspraken aanvaard heeft. .... Het zou me niet verbazen als het moment komt, dat in heftige conflicten... in het ongelijk gestelden, vakbonden of anderen, zouden kunnen zeggen: nou, die rechter kan me nog meer vertellen...'*

Zijn uitspraak is mr. Cnoop Koopmans van diverse kanten niet weinig kwalijk genomen en heftig bekritiseerd 3). Wat zijn critici - bewust of onbewust - over het hoofd zagen was, dat hij zich er over verbaasde dat er tijdens de warme herfst van 1983 iets niet gebeurde wat in Groot-Brittannië onder soortgelijke omstandigheden herhaaldelijk plaats vond en er zelfs plaats vond op hetzelfde moment dat hij zijn verklaring aflegde, iets wat vele jaren terug ook al in Nederland had plaats gevonden (namelijk na het vonnis van mr. Stheeman, waarover wij zojuist al hebben gesproken; eveneens na andere vonnissen in de jaren '50, waarvan wij ons in het bijzonder enkele herinneren, die werden uitgesproken tegen stakende arbeiders uit Leiden). Wat de meeste critici mr. Cnoop Koopmans verweten was, dat hij zijn verwondering had laten b l i j k e n . Met de vraag of er voor die verwondering r e d e n was hield men zich niet bezig.

Wij houden het voor uiterst zinvol om bepaalde maatschappelijke processen met elkaar te vergelijken en zich bijvoorbeeld af te vragen waarom strijdende arbeiders zich de ene keer niet en de andere keer wél houden aan de burgerlijke wet. In zijn algemeenheid zal het antwoord er altijd op neerkomen dat de omstandigheden van geval tot geval verschillen. En bijna steeds gaat het dan om een reeks van omstandigheden. Het sociaal-ekonomisch klimaat van de afgelopen herfst was niet het sociaal-ekonomisch klimaat van het eind van de jaren '60 of het begin van de jaren '70; er werd eind 1983 door andere categorieën arbeiders gestreden tegen een ander overheidsbeleid dan destijds; enzovoorts.

Op één heel belangrijke faktor hebben we hierboven al gewezen: de radikale opstelling van de vakbeweging die in sterke mate heeft voorkomen dat de dingen uit de klauw zijn gelopen, zoals men dat pleegt te noemen. Moet dit nu zó worden verstaan dat in 't bijzonder Jaap van de Scheur zich zó heeft uitgelaten als hij gedaan heeft met de vooropgezette bedoeling om een zelfstandig handelen van de arbeiders te voorkomen? Bepaald niet. Zo simpel en zo schematisch en dermate in strijd met de menselijke psyche is de werkelijkheid niet. Op de regel dat de vakbeweging de vakbondsleiders maakt zijn er, zoals op elke regel, uitzonderingen. Aan de integerheid van de kennelijk dicht bij zijn achterban staande Van de Scheur, die ook telkenmale blijk gaf zich niet van die achterban te willen verwijderen, kan

niet worden getwijfeld. Het mag o b j e k t i e f waar zijn, dat hij de regering heeft gered (zoals de rechters op hun beurt hém redden), subjectief liggen de dingen anders: Van de Scheur kón juist de rol van redder van de tegenstander vervullen doordat hij oprecht en eerlijk als vijand daarvan optrad. Dat klinkt paradoxaal. Maar zo paradoxaal is nu eenmaal het maatschappelijk leven.

- 1) Mijnwerkers, spoorjongens en dokwerkers (de drie belangrijkste groepen die in 1972 in Groot-Brittannië strijd voerden) behoren tot het Engelse overheidspersoneel doordat de mijnen en spoorwegen genationaliseerd zijn, de havens door de respectievelijke gemeenten worden beheerd.
- 2) Tijdens de jongste acties in Nederland zijn in de pers soms salarissen van ambtenaren vergeleken met de verdiensten van hen die overeenkomstige functies in het bedrijfsleven vervulden. Dat gebeurde bijvoorbeeld in de *NRC* van 26 november '83. Maar wat daar vergeleken werd was de netto-verdiensite van een dame, werkzaam bij de personeelsadministratie van een verzekeringsmaatschappij en de netto-verdiensite van een dame, werkzaam op de loonadministratie van een ministerie. Over de inhoud van het loonzakje van een vuilnismans of een brievenbesteller werd niet gerept. Inmiddels heeft de regering verklaard dat ze (achteraf) ook wel eens wil weten wie er nu in feite beter aan toe is: een ambtenaar of iemand in het 'vrije bedrijfsleven'. Het Centraal Planbureau en andere onderzoeksbureau's hebben laten weten, dat ze minstens twee jaar nodig hebben om die vraag te beantwoorden. Wie gedacht zou hebben, dat men eenvoudig de loonstrookjes van brievenbestellers, buschauffeurs, vuilnismannen, enz. naast de loonstrookjes van vergelijkbare groepen arbeiders moet leggen - en géén ingewikkelde berekeningen moet opstellen betreffende het netto-inkomen van de ambtenaar (een abstraktie die niet werkelijk bestaat), die heeft natuurlijk niet begrepen waarom het de regering bij een dergelijk onderzoek te doen is. Overigens: het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft becijferd, dat een ambtenaar (wat voor één blijft onvermeld) ongeveer 8% bij anderen achterligt. Uit een onderzoek van het bureau financiële planning van de Technische Hogeschool in Delft is gebleken dat 'een' ambtenaar een kwart minder verdient. Van hun bevoorrechtiging gesproken.
- 3) De meest deskundige in de kwestie waarover zoveel opwinding ontstond, te weten de vroegere advocaat-generaal bij de Hoge Raad en gewezen hoogleraar dr. G.E. Langemeijer, had wat het wezen van de zaak betreft, nauwelijks op- of aanmerkingen. In een vraaggesprek voor de tv zei hij, dat hij een enkele uitdrukking of een enkele term van mr. Cnoop Koopmans wat minder gelukkig vond. Maar, zo voegde hij eraan toe, dat is dan ook alles. De quasi-verontwaardiging vergeleek hij met 'een storm in een glas water.

ZIE OOK HET OPSTEL "INITIATIEVEN VAN DE ACHTERBAN" OP BLZ. 21.

OVER EEN POVERE EN OVER EEN WEZENLIJKE

KRITIEK OP DE SOCIAAL-DEMOKRATIE

1.

... In het leesmusem... daar... vond ik op een keer Wiedijk zitten... met een halve maan van krantenpakken om zich heen. 'Wat doe je', vroeg ik. 'Iets nazoeken in de liberale pers', zei hij plechtig. Maar mee viel mij op, dat hij over 'n stapel SDAP-se kranten zich boog en vroeg ik in mijn onschuld, wijzende op de kop 'Het Volk': 'Je hebt, zie ik, de liberale al gehad?' 'Nee, ik begin er juist aan'. Hij zei het koud. Daar was geen lach bij. Er ging enkel een korte flits uit zijn oog, kwaadaardig.

H.P.L. Wiessing, "Persoonlijke herinneringen aan Piet Wiedijk".

Voor enige tijd, maar toch ook weer niet zo h eel lang geleden, is onder de titel *Het verbleekte ideaal* een bundel met zes opstellen verschenen, die, blijkens de ondertitel, stuk voor stuk de 'linkse kritiek op de Nederlandse sociaaldemokratie' tot onderwerp heten te hebben 1). Wij houden zowel de titel als de ondertitel van deze kleine verzameling voor volstrekt misplaatst.

Wat de titel betreft: het is ongetwijfeld zo, dat in een land als Nederland, waar het moderne kapitalisme betrekkelijk laat tot bloei komt, waar de produktieve krachten ook in het laatste kwart van de 19e eeuw nog maar zwak ontwikkeld zijn en van moderne klassenverhoudingen lange tijd geen sprake is, ook dat wat men de arbeidersbeweging noemt achteraan komt; het kan niet worden ontkend, dat onder die omstandigheden haar eerste vertegenwoordigers en woordvoerders niet anders dan idealisten kunnen zijn. Vandaar dat de ooit onder het pseudoniem J. Saks schrijvende Pieter Wiedijk eens heeft verklaard, dat toen de arbeidersbeweging nog in de wieg lag, 'de opheffing van 't stelsel van privaat-bezit als i d e a a l werd nagestreefd'. Ofschoon zij, zo heeft hij op een andere plaats gezegd, 'de natuurlijke oppositie... de revolutionaire tendenzen van het proletariaat tot uitdrukking bracht... moest zij onder de gegeven verhoudingen wanhopen aan enige vruchtbare praktijk en zich derhalve wel troosten met 't luchtige gastmaal van de idee en'. Waarop hij hier o.a. doelt, is de in 1891 hier te lande opgerichte Sociaal Democratische Bond. Een kritiek die zich daarop zou richten zou mogelijk een titel als de gekozenen rechtvaardigen. Maar in dat geval zou het onjuist zijn om van een kritiek op de sociaaldemokratie te spreken. Want anders dan men uit de naam wellicht zou afleiden kan

1) B.W. Schaper, Ger Verrrips, Rudolf de Jong e.a., *Het verbleekte ideaal - de linkse kritiek op de sociaaldemokratie in Nederland*, uitgeverij Bert Bakker, Amsterdam 1982, prijs f 15.-.

de 'oude bond' niet tot de eigenlijke sociaaldemokratie worden gerekend. Omgekeerd, wat men ook van de sociaaldemokratie beweren kan, n i e t dat haar ideaal is verbleekt en wel om de simpele reden, dat 'het doel waarnaar zij streefde' niet als een i d e a a l kan worden aangemerkt.

Het is waar, dat de Nederlandse tak van de sociaaldemokratie zélf in een van haar strijdliederen van haar 'ideaal' en nog wel van haar 'heilig ideaal' heeft gerept. Dat bewijst echter alleen maar, dat haar leden zich al evenmin bewust waren van het werkelijk karakter van hun beweging als die van de oude beweging het waren toen zij zich daarvoor een naam kozen. De sociaaldemokraten, verenigd in de uit 1894 daterende S.D.A.P., ijverden niet voor de verwezenlijking van i d e e ë n , doch behartigden materiële b e l a n g e n en zij stelden zich taken in overeenstemming met de maatschappelijke ontwikkeling.

Nu gaat het in genoemde bundel inderdaad min of meer om een kritiek op deze sociaaldemokratie, in Nederland achtereenvolgens belichaamd door S.D.A.P. en P.v.d.A. Dat wij juist d e r h a l v e de titel ervan verkeerdt achten ligt in 't voorafgaande opgesloten. Wij houden echter de gezegde o n d e r t i t e l op zijn beurt óók voor onjuist, omdat deze van een ' l i n k s e ' kritiek spreekt, hoewel de auteurs van de bewuste opstellen niet alleen voorbijzien aan datgene wat moeilijk anders dan als de essentie van de 'linkse' kritiek kan worden beschouwd, maar deze zelfs in het geheel niet aan bod laten komen.

Kort samengevat komt deze essentie hierop neer, dat de sociaaldemokratie gekarakteriseerd dient te worden als de meest konsekwente stroming binnen 't vooruitstrevende deel van de bourgeoisie, een stroming die naar mate zij wint aan kracht en betekenis hoe langer hoe meer, niet de op dat moment aan de orde zijnde, doch de toekomstige belangen van het kapitaal gaat behartigen.

Zomin als welke maatschappelijk gefundeerde kritiek, is ook deze niet kant en klaar opgetreden. Zij heeft een ontwikkeling doorgemaakt en zij verkeert nog steeds in ontwikkeling. Maar zij dateert allerminst van gisteren en zij is al vele tientallen jaren lang een volwassen kritiek in die zin, dat zij niet beoogt te zeggen wat de sociaaldemokratie zou b e h o r e n te zijn, doch verkondigt wat of deze i s . Deze kritiek meet de praktijk der sociaaldemokratie niet af aan idealen en zij gaat zich niet te buiten aan moraliserende bespiegelingen. Inplaats van zich af te vragen of aan te geven, wat de beweging in kwestie - gezien de door haar opgehouden schijn - zou m o e t e n , onderzoekt deze kritiek wat of die beweging, gezien haar aard en wezen, k á n . Inplaats van ongemotiveerde verwachtingen te wekken dan wel tot onvruchtbare bitterheid te voeren, kweekt deze kritiek inzicht en begrip. Zij bedient zich van het vlijmscherpe ontledmes en zij is 'links' omdat zij materialistisch is.

Tot de eersten die haar hanteerden behoort de hierboven reeds geciteerde Pieter Wiedijk oftewel Saks. Al in een beroemd geworden opstel uit 1902 geeft hij er blijk van, dat hij de jonge S.D.A.P. anders opvat dan sommige van haar kopstukken het schijnen te doen. De partij heeft een andere samenleving aangetroffen dan de 'oude beweging' kende. Aan de veranderingen die zich hebben voltrokken heeft zij haar ontstaan te danken. Niettemin beschouwt Saks haar niet als de typische exponente der arbeidersklasse in een langzamerhand zo nog niet geheel volgroeid geworden, dan toch volgroeid r a k e n d kapitalisme. Hij spreekt van 'een partij zonder arbeiders' en het ontgaat geenszins aan zijn scherpziend oog, dat het 'werk-

manspak' waarin deze S.D.A.P. zich vertoont nauwelijks haar (keuter) kapitalistische aard verhult. Die aard blijkt o.a. hieruit, dat zij aan kleine pachters, d.w.z. aan kleine b e z i t t e r s , financiële hulp wil zien verleend.

Voor Saks ligt de verklaring voor de hand: de partij heeft aanvanke-lijk de meeste aanhang in de agrarische distrikten van Friesland en Gronin-gen en wel bij de keuterboeren, niet bij de landarbeiders, die Domela Nieu-wenhuis als hun 'apostel' vereren. Een halve eeuw later wordt hetzelfde op-gemerkt door een schrijver als Sam de Wolff. Na te hebben vastgesteld dat Troelstra in 1897 als lid van de Tweede Kamer is gekozen in drie agrari-sche distrikten, verklaart hij de wens, aan kleine boeren steun te verle-nen uit het destijds 'nog zo zwak zijn der socialistische beweging in de steden'. Ofschoon De Wolff van een 'socialistische' beweging spreekt, is hij niet blind voor haar uitgesproken burgerlijke trekken: 'Wat zongen de leden van *De Stem des Volks*, in 1899 stormachtig toegejuicht door het hele kongres in Leeuwarden? Zij zongen in het Fries een oproep, niet tot de Friese arbeiders alleen, maar tot het hele Friese volk' 2). Het was géén oproep tot de strijd voor machtsvorming door de arbeiders of voor de ophef-fing van de loonarbeid, maar een oproep om 'voor recht te strijden', een strijd die - aldus het lied - 'de Friezen nimmer zwaar viel', een strijd die de toenmalige liberalen stellig ook bereid waren te voeren. Eén blad-zijde verder noemt De Wolff dit alles 'het landelijk spel der Leeuwendal-ers'. Hij verwijst met die woorden naar het gelijkmatige 'lantspel' het-welk Vondel schreef ter verheerlijking van de gelijknamige vrede van Mun-ster in 1648. De Wolff bedoelt: een spel van klassenvrede. Dat wat te Leeu-warden werd opgevoerd sloot volgens hem aan 'bij de opvatting der oude Friese Volkspartij.

Ook wat door Saks in het begin van deze eeuw wordt vastgesteld komt hierop neer, dat de S.D.A.P. min of meer als de erfgenaam van deze Volks-partij moet worden beschouwd. Daarmee echter houdt iedere overeenkomst op. De Wolff ziet de sociaaldemocratie bij 't verstrijken van de tijd hoe lan-ger hoe minder onder de erfenis van de Volksparty gebukt gaan. Saks daar-entegen ziet haar hoe langer hoe meer als een radikale hervormingspartij, die zich steeds minder onderscheidt van de radikaalste liberale groepering in Nederland, te weten de Vrijzinnig Demokratische Bond.

Saks staat met zijn zienswijze niet alleen. Herman Gorter konstateert sedert 1905 met betrekking tot de S.D.A.P. een 'praktische toenadering tot de bourgeoisie', een 'toenadering tot de burgerlijke partijen'. Deswege wordt hij, naar Saks luttele jaren later schrijft, 'voor het kongres in Haarlem gedaagd, is een stoet van tweemaal dertien sprekers tegen hem opge-rukt' ofschoon sommigen van hen, naar achteraf door Wibaut is toegegeven, van niets anders dan een dergelijke toenadering dromen' 3). In een opstel van eind 1909 deelt Saks mee, dat de S.D.A.P. door een niet nader door hem genoemde kritikus gekarakteriseerd wordt als:

'in werkelijkheid de u i t e r s t e l i n k e r v l e u g e l
v a n e e n l i b e r a a l b l o k'.

De partij vindt dat een lasterlijke aantijging. Maar in hetzelfde ar-tikel waarin hij van deze kenschets melding maakt zet Saks uitvoerig gedo-

---

2) Sam de Wolff, *En toch... Driekwart eeuw Socialisme in vogel-vlucht*, Amsterdam 1951, blz. 117.

3) Zie: J. Saks, *Socialistische Opstellen I*, blz. 47.

kumenteerde uiteen, waarom zij moeilijk kan worden weerlegd 4). In 1902 be-
toogt hij nog, dat het 'kapitalistische koekoeksei' uit het 'socialisti-
sche nest' moet worden verwijderd. Ook de felheid waarmee Gorter en ande-
ren zich in volgende jaren tegen reformisme, revisionisme, opportunisme,
blokvorming en ministerialisme keren, heeft in feite nog de bedoeling de
partij voor dergelijke 'dwalingen' te behoeden, haar in het 'rechte', dat
wil zeggen 'socialistische' spoor te houden. Maar tegelijkertijd rijpt het
inzicht, dat men zich feitelijk dient af te vragen of men hier inderdaad
wel met 'dwalingen' en 'afdwalingen' te doen heeft en niet veeleer met een
koers die voortspruit uit het wezenlijke karakter van de partij. Eenmaal
daaromtrent tot klaarheid gekomen, aarzelt Saks geen ogenblik om tegenover
zijn vriend Wiessing de S.D.A.P. als 'liberaal' te typeren.

In de zogenaamd aan de 'linkse kritiek op de sociaaldemocratie' gewij-
de bundel opstellen vindt men van dit alles niet het geringste spoor. Het
lijkt wel alsof de auteurs van de zes daarin opgenomen bijdragen nooit van
Saks gehoord hebben of wel hun uiterste best hebben gedaan hem zo snel mo-
gelijk te vergeten.

(Wordt vervolgd)

NOG ENKELE OPMERKINGEN OVER NICARAGUA

In ons vorige artikel (zie Daad en Gedachte mei 1983) hebben we ver-
slag gedaan van een arbeidersaktie op een genationaliseerd bedrijf in dit
land. Enige tijd geleden heeft ons nieuwe informatie bereikt over de ge-
beurtenissen op die fabriek en o.a. daarom willen wij nogmaals aandacht
aan dat land besteden. Bovendien willen wij proberen iets te zeggen over
het karakter van de Sandinistische omwenteling die al weer vier jaar gele-
den plaats vond. Helaas is de informatie die we hebben gekregen niet zo
uitgebreid als de vorige keer, zodat dit artikel wat brokkelig is; het
zijn vooral aanvullingen.

Zoals wij in mei schreven is op dit bedrijf een nieuw bestuur van de
vakbondsafdeling gekozen. Eén van de nieuwe bestuursleden kreeg na korte
tijd het aanbod om op kosten van de overheid in het buitenland te gaan
studeren. Toen hij deze poging om hem weg te promoveren afwees, is hij
overgeplaatst van de produktie naar de afdeling kwaliteitskontrolle. Daar
heeft hij veel minder kontakt met andere arbeiders. Na korte tijd is hij
als vrijwilliger naar het front in het noorden (de grens met Honduras)
vertrokken om te vechten tegen binnenvallende Somoza-aanhangers en inmid-
dels weer levend teruggekomen.

Het nieuwe bestuur is bezig om te proberen de beschuldigingen dat de
slechte kwaliteit van de produktie de schuld is van de "luie" arbeiders te
ontzenuwen. Het doet dat door zoveel mogelijk inlichtingen te verzamelen
over het doen en laten van de verschillende stafleden.

Een afdelingshoofd dat zwanger was, bleek op een gegeven moment een aantal
dagen weg te zijn. De arbeiders wilden weten waar zij was, omdat ze haar
ervan verdachten naar Costa Rica gereisd te zijn om daar de baby-uitzet te
kopen. Arbeiders hebben daar het geld niet voor, bovendien is er in Costa-
Rica veel meer keus en luxe. Waarom mag een staflid wel dergelijke luxe

kopen en de arbeiders niet, zo vroegen zij zich af.

Van meer belang voor de gang van zaken in de fabriek is de vraag welke nieuwe machines aangeschaft gaan worden, waar het geld daarvoor vandaan komt en waarom juist dié machines worden gekocht. Het is namelijk gebleken dat er een aantal machines in het bedrijf is gekomen dat absoluut niet rendabel is. Ofwel omdat met zo'n machine zoveel geproduceerd kan worden dat de rest van de produktielijn verstopt raakt aangezien de andere machines daar niet op ingesteld zijn, ofwel omdat de technische kennis ontbreekt om zo'n machine aan het draaien te krijgen en te houden. Zo staan er enkele machines die veel geld gekost hebben, werkloos in het bedrijf.

In ons vorige artikel schreven we dat toen de spanning in het bedrijf toenam, de veiligheidsdienst op de fabriek verscheen. Het blijkt echter dat er al veel langer iemand van de staatsveiligheidsdienst als staflid op het bedrijf werkt. Niet gehinderd door enige kennis van zaken over de produktie houdt hij via informanten in alle afdelingen de boel in de gaten. Hij krijgt afschriften van alle rapporten en brieven; de directeur bespreekt alle te nemen besluiten eerst met hem. Een paar stafleden die al voor de Sandinistische revolutie op de fabriek werkten, hebben inmiddels ontslag genomen. Deze mensen hadden, zoals dat heet, hart voor de zaak en werkten hard. Zij bemoeiden zich niet met politiek, gingen nooit naat bijeenkomsten en dergelijke. De man van de staatsveiligheidsdienst heeft hen daarop het leven zo zuur gemaakt (zij werden ervan beschuldigd kontra-revolutionairen te zijn), dat zij er de brui aan gaven. Overigens was de 'politieke kritiek' op deze stafleden voor een groot gedeelte een rookgordijn om zijn jaloezie te verbergen: de stafleden wisten waarover ze praatten terwijl de veiligheidsman van de produktie de ballen verstand heeft.

Overigens is het opvallend dat veel andere stafleden op deze fabriek blijven. Er wordt gezegd dat in privé-ondernemingen de staf veel beter betaald wordt dan in de genationaliseerde bedrijven (helaas was dit niet met zekerheid na te gaan, maar het is wel zeer waarschijnlijk). Toen onze vriend het staflid die dit beweerde, vroeg waarom hij dan niet vertrok naar een privé-onderneming antwoordde hij: problemen met de arbeiders. Volgens dit staflid beschouwen de arbeiders in de privé-bedrijven de bazen/akademici nog steeds als hun uitbuiters. Na de Sandinistische revolutie hadden de arbeiders hoge verwachtingen en toen die niet uit bleken te komen, bleven zij zich zeer radikaal en fel opstellen. In de genationaliseerde bedrijven daarentegen, aldus nog steeds dit staflid, hebben de arbeiders een goede leiding in de vorm van de vakbond die hen door deze moeilijke periode heenloodst. In ons vorige artikel hebben we inderdaad gezien hoe de vakbond dit probeert te doen.

Dit brengt ons op de houding van de arbeiders. Onder hen is er een verschil tussen de militanten, de overtuigde aanhangers van het Sandinisme en de meerderheid die politiek niet erg geïnteresseerd is. De 'militanten' hebben het financieel evenmin ruim als de andere arbeiders (de armsten bijvoorbeeld hebben praktisch hen hele maandloon nodig om voedsel te kopen, ook al kunnen ze de basisprodukten via de fabriek goedkoper krijgen). Voor hen is dit echter niet het grootste probleem. Zij werken hard en proberen het land vooruit te helpen. Wanneer zij echter beschuldigd worden van luiheid en zij de verantwoordelijkheid voor de slecht lopende produktie in de schoenen geschoven krijgen, komen zij heftig in verzet. De meerderheid van de arbeiders is over het algemeen niet erg actief. Ze klagen onderling

veel: de levensomstandigheden zijn sinds de revolutie en zeker het afgelopen jaar verslechterd, veel dingen zijn alleen op de bon te koop, enz. Het systeem met bonnen is ingevoerd onder druk van de oorlogsomstandigheden. Dit betekent dat iedereen een gegarandeerde, vaste hoeveelheid goederen kan kopen voor een lage prijs. Luxe artikelen, zoals digitale horloges, Levi-spijkerbroeken e.d., zijn schaars en dus schreeuwend duur, als gevolg daarvan zijn het statussymbolen geworden.

Ondanks deze duidelijke achteruitgang in de levensomstandigheden wil niemand Somoza terug (of iets dergelijks, want gelukkig is die een paar jaar geleden vermoord). Ze vinden de huidige regering veel beter, ook al maken ze zich geen illusies meer.

Met dit standpunt van de meeste arbeiders, dat is gebaseerd op hun ervaringen, komen we aan het punt van solidariteit met de Nicaraguaanse revolutie. Zoals we in mei schreven hebben veel progressieve mensen in Nederland de illusie dat Nicaragua nu een socialistisch land is of op weg er naar toe. Zij knijpen hun ogen stijf dicht voor de realiteit en zien dan wat ze graag willen zien. Een aantal jaren geleden was Vietnam het nieuwe socialistische paradijs. Nu is dat land uit de gratie, omdat de Vietnamese regering zich niet gedraagt zoals deze progressieven dat willen. Misschien zullen zij zich over enige tijd ook van Nicaragua afwenden. Een andere opvatting over de Nicaraguaanse revolutie komt waarschijnlijk dichterbij onze visie. Volgens deze opvatting is de Sandinistische revolutie een burgerlijke omwenteling. Daar zijn wij het mee eens. Maar niet met de conclusie die daaruit getrokken wordt, namelijk dat Nicaragua daarom ook geen steun verdient. Steun aan Nicaragua zou partij kiezen betekenen voor een fractie van de bourgeoisie en daarvoor zijn deze mensen te zuiver in de leer. Waarschijnlijk zijn zij ook tegenstanders van de Franse revolutie die ook burgerlijk was en waarin het proletariaat partij koos.

Wij zijn van mening dat de revolutie in Nicaragua een vooruitgang betekent, al was het alleen maar omdat de beestachtige moordpartijen van Somoza opgehouden zijn. Maar, zal men ons misschien tegenwerpen, na de Russische revolutie (die in wezen toch óók een burgerlijke was) begonnen de moordpartijen daar pas goed op gang te komen. Dat klopt, Somoza had van Stalin nog heel wat kunnen leren, maar 't feit dat praktisch iedere omwenteling met bloedvergieten gepaard gaat, betekent nog niet dat deze revoluties maatschappelijk geen vooruitgang vormen. In vergelijking met de feodale maatschappij is de burgerlijke samenleving een vooruitgang, hoeveel ellende die ook heeft meegebracht en nog steeds meebrengt voor de arbeiders. En dat die vooruitgang niet één of ander abstrakt ideaal is, blijkt volgens ons uit de houding van de arbeiders in Nicaragua: zij willen niet terug naar de tijd van vóór de revolutie.

Dat ondervinden ook de opstandelingen die vanuit Honduras Nicaragua zijn binnengevallen. Verschillende groepen tegenstanders van de Sandinistische regering, onder wie een aantal ondernemers en een groot aantal leden van de voormalige Nationale Garde van Somoza, hebben in maart van dit jaar de strijd aangeboden met het regiem in Managua. Zij verwachtten dat hun aktie het voorspel zou zijn van een algemene opstand, dat zij binnen enkele maanden een flink stuk van Nicaragua 'bevrijd' zouden hebben. Zij zijn echter vies op hun bek gevallen: in Het Parool van 25 augustus stond een bericht volgens hetwelk de opstandelingen toegaven niet in hun opzet geslaagd te zijn. Een opstand is niet uitgebroken. Integendeel, de kontra's zijn teruggedreven, behalen praktisch geen resultaten.

In het zuiden, aan de grens met Costa Rica, staat ook een aantal 'bevrijders' te trappelen van ongeduld om de macht over te nemen. Zij worden geleid door Eden Pastora, een voormalig kommandant van het Sandinistisch Bevrijdingsfront, die ook een tijd hoofd van de militia is geweest na 1979. Pastora wendde zich van de Sandinisten af omdat ze volgens hem de idealen van de revolutie hebben verraden.

Dat noch de 'noordelingen', noch de 'zuiderlingen' meer resultaat hebben behaald dan het doodschieten van een ons onbekend aantal boeren en arbeiders, bewijst dat de bevolking aan hen géén boodschap heeft. Zij beschouwt de revolutie als een verworvenheid. Vandaar dat de kontra's nu proberen de economie te ontwrichten, o.a. door het opblazen van de olievoorraden in de havenstad Corintho. Waartoe dit zal leiden is nu nog niet te voorzien.

Tot slot willen wij nog kort iets zeggen over het karakter van het Sandinistisch regiem. Op 23 juni drukte de Volkskrant een gesprek af met de Latijns-Amerika-expert Richard Feinberg. Deze Feinberg was onder president Carter één van de beleidsmakers van de VS-politiek ten aanzien van Midden-Amerika. Volgens hem erkent de regering Reagan de fundamentele wijzigingen niet die de afgelopen tien jaar in dat gebied hebben plaatsgevonden. "Het is niet langer mogelijk via dictators als Somoza te regeren", zo vertelde hij de Volkskrant. De opstandige bewegingen in Midden-Amerika zijn nationalistisch van aard en komen voort uit de weergaloze plundering van deze landen, die hen volledig afhankelijk maakte van vooral V.S.-kapitaal. Dáártegen en tegen de plaatselijke zetbazen richt zich deze strijd. Een economische en sociale vooruitgang is alleen mogelijk als het grootgrondbezit wordt afgeschaft en als de eenzijdige economische afhankelijkheid verandert. Dit verzet uit zich in linkse termen: strijd tegen het Yankee-imperialisme, maar, aldus Feinberg, dit betekent helemaal niet dat deze landen onvermijdelijk bondgenoten worden van Cuba en de Sowjet-Unie. Carter heeft bijvoorbeeld geprobeerd gematigde krachten te stimuleren. De Sandinisten hebben bovendien herhaaldelijk verklaard te willen samenwerken met de Verenigde Staten. Zij nemen weliswaar maatregelen die de oude economische politiek van de VS bemoeilijken - buitenlandse bedrijven worden meer gedwongen tot samenwerking en er wordt geëist dat in ieder geval een deel van de winsten in Nicaragua wordt besteed - maar niet onmogelijk maken, aldus de uiteenzetting van Feinber.

Reagan behoort echter tot een stroming binnen de Amerikaanse bourgeoisie die er op los ramt als ze niet krijgt wat ze wil. Zeker in de huidige economische crisis is zij nog schraapzuchtiger en minder bereid tot compromissen. Op langere termijn is het meer in het voordeel van het Amerikaanse kapitalisme om nationalistische bewegingen zoals het Sandinisme te steunen: daar is meer aan te verdienen dan wanneer deze zich min of meer noodgedwongen op de Sowjet-Unie oriënteren. Een man als Feinberg heeft althans dát goed in de gaten en vertegenwoordigt daarmee een moderner versie van het kapitalisme.

=====

=====

ER IS WEER EEN NIEUW JAAR BEGONNEN. TIJD DUS VOOR ALLE LEZERS OM EEN GELDELIJKE BIJDRAGE VOOR "DAAD EN GEDACHTE" OVER TE MAKEN VOOR ZOVER ZE DAT NOG NIET HEBBEN GEDAAN. WEES NIET LAKS, MAAR MAAK DIREKT UW BIJDRAGE OVER.

DE BRITSE TYPOGRAFEN IN STRIJD TEGEN

DE REGERING VAN DE IJZEREN DAME

Ook Nederlandse kranten hebben de laatste tijd aandacht besteed aan gebeurtenissen in de Noordengelse plaats Warrington, alwaar verbolgen typografen de drukkerij van zekere uitgeversgroep belegerd hebben om de expeditie van door onderkruipers vervaardigde huis-aan-huis-bladen te verhinderen en waar - als gevolg daarvan - verbitterde gevechten met de politie zijn ontstaan. Het konflikt, dat voortdurend scherpere vormen heeft aangenomen en bij het schrijven van deze regels nog altijd voortduurt, is van wijder betekenis dan wen wel op het eerste gezicht zou denken. Hoewel de direkte aanleiding deze is, dat de bewuste onderneming zich niet wenste te houden aan de zogenaamde *closed shop* en ongeorganiseerd personeel aannam, gaat het tenslotte bij deze strijd om een fel verzet tegen de vakbewegingswetten van de regering-Thatcher. Nog niet zo duidelijk als aan het begin van de jaren '70, toen de conservatieve regering-Heath haar nek brak toen ze het op een krachtproef met de arbeiders liet aankomen, maar in feite toch op een soortgelijke wijze komt de vraag aan de orde in hoeverre de Tories al dan niet de dienst in het land uitmaken.

Nog niet zo lang geleden heeft het Britse parlement een nieuwe, door minister Norman Tebbit ingediende anti-vakbewegingswet aangenomen, waarbij het z.g. *secondary-picketing*, d.w.z. het posten door anderen dan de direkt betrokkenen, ten strengste werd verboden. Nu is een dergelijke manier van posten, voor het eerst tijdens een door de achterban beheerste strijd gebruikt en vooral door de achterban ontwikkeld, nou niet bepaald het favoriete wapen van de vakbeweging. Maar zomin als aan Heath destijds is ook aan minister Tebbit volstrekt onduidelijk welk enorm verschil er bestaat tussen zelfstandig optreden van de arbeiders en vakbondsaktie. Inmiddels is het wel zo, dat in het huidige konflikt de methode van *secondary picketing* ook door de typografenvakbond NGA (National Graphic Association) is toegepast. Dat valt natuurlijk hieruit te verklaren dat het in het konflikt met de uitgeversgroep tegelrecht om de macht van de vakbond ging. Niet de materiële positie van de leden, maar de invloed van de organisatie staat op het spel. Nu hebben de bureaukraten een door hen weinig bewonderde strijdwijze opeens wel volgaarne willen toepassen. Dientengevolge is de typografenvakbond regelrecht in konflikt met de wet gekomen. Niet alleen dat maakt de gang van zaken belangwekkend, maar er is meer.

In de eerste plaats heeft de National Graphic Association zich niet gestoord aan de uitspraak van een Britse rechtbank, die de bond vanwege de toepassing van de verboden manier van posten heeft veroordeeld. Ook na de rechterlijke uitspraak heeft de bond uit alle delen van Engeland typografen naar Warrington doen vervoeren en er heeft zich tot tweemaal toe voor de drukkerij in kwestie een veldslag afgespeeld tussen duizenden arbeiders en duizenden politiemannen. Het waren taferelen die onwillekeurig herinnerden aan de gevechten buiten het grote kolendepot in de buurt van Birmingham ten tijde van de mijnwerkersstaking van 1972. Er is echter één belangrijk verschil: toen was het de achterban, d.w.z. het waren de mijnwerkers zélf en het was niet de bond die daar ten strijde trok. Daaruit valt het ongetwijfeld te verklaren, dat de regering vrijwel terstond nadat

de worsteling met de politie was begonnen, bakzeil haalde. Nu liggen de dingen anders.

De typografenbond trotseert de wet en dat is nog lang niet hetzelfde als een trotsering van de wet door de Britse arbeidersklasse. Natuurlijk zijn de ogen van alle Britse arbeiders op Warrington gericht. Maar die ogen en zeker de ogen van de regering zijn tevens gericht op het overkoepelede vakverbond TUC. Wat zal de TUC doen? De Britse vakbeweging heeft, evenals in de jaren '70 toen de Industrial Relations Act van kracht was, krachtig (met de mond) tegen de respektievelijke vakbewegingswetten van Tebbit en Thatcher geprotesteerd. Maar betekent dat, dat de TUC zich achter de National Graphic Association zal scharen, anders gezegd: de oorlog tegen Thatcher zal beginnen; de toegeworpen handschoen zal oprapen? Wij hebben gegronde reden om daar ernstig aan te twijfelen.

Alle kwade woorden over de wetten van Tebbit veranderen niets aan het feit, dat in de loop van de afgelopen oktobermaand het hoe langer hoe duidelijker is geworden, dat TUC-sekretaris Len Murray bereid is om met de Tory-regering zaken te doen. Artikelen in de vooraanstaande kranten zoals *Times*, *Guardian* en *Financial Times* lieten er geen twijfel over bestaan dat Murray naar een verbetering in de betrekkingen tussen het kabinet en de vakbeweging streefde. Volgens een verslag in de FT van 17 oktober '83 verklaarde Murray in een rede die hij in Brighton hield, dat de vakbeweging haar functie slechts zou kunnen vervullen indien er sprake was van een samenwerking met wat voor aan het bewind zijnde regering ook en hij pleitte in dat verband voor een lossere band met de Labour-oppositie. Een van Murray's kollega-bureaucraten ging zelfs zo ver, dat hij de traditionele band met de Labour-partij 'nadelig' voor de vakbeweging noemde. Dat alles werd gepresenteerd als 'nieuw realisme'. Helemaal nieuw wil 't ons niet voorkomen. Maar als men niet blind is voor de werkelijke positie van de vakbeweging in de kapitalistische samenleving, dan zal men deze koers van Murray c.s. zeker realistisch moeten noemen. En als wij van onze kant de dingen ook realistisch willen bezien, dan vragen wij ons af of de hoop van de typografenbond op steun van de TUC wel op goede gronden berust. Zal de TUC werkelijk voor de solidariteit met een van haar bonden, anders gezegd: voor de vakbewegingsmythe kiezen en daarmee de samenwerking met het kabinet op het spel zetten? Ons komt dat onwaarschijnlijk voor en het verbaast ons niet dat Murray en zijn medebestuurders duidelijk aarzelen. Die aarzelingen ontgaan het kabinet natuurlijk evenmin als ons. Daar ligt o.i. de reden dat het gevecht in Warrington tot dusver niet hetzelfde effect heeft gehad als voorheen het gevecht bij het grote kolendepot in de Midlands.

Heel het verloop van het typografenconflict hangt af van de houding van de basis. En we bedoelen met de basis niet slechts de aangesloten leden van de typografenbond, maar de basis van de hele Britse vakbeweging.

Alleen wanneer de gezamenlijke Britse arbeidersklasse de TUC onder buitengewoon zware druk zet zal Murray ondanks zichzelf genoodzaakt worden de werkelijkheid van het arbeidersverzet zwaarder te laten wegen dan zijn 'nieuw realisme'. Op dat moment zal 't spook van Heath en diens kapitulatie voor de werkende klasse dreigend voor de ijzeren dame opdoemen. Zo ver is het nog niet, ook al hebben hier en daar andere arbeidersgroepen dan de typografen zich reeds in de strijd geworpen. Er wordt door meer categorieën al druk op de TUC uitgeoefend. Maar Murray zal slechts wijken voor de allergrootste druk. De tijd moet leren of het zo ver komt. Maar in een land, waar net precies rechterlijke uitspraken tegen strijdende arbeiders

ders, of liever gezegd tegen bepaalde vakbonden zijn gevallen, heeft het zin en kan het nuttig zijn de gebeurtenissen in Groot-Brittannië zo nauwkeurig mogelijk te volgen.

=====

W A A R D E W E T E N S C H A P A L N I E T V O O R D E U G T

Onlangs kwam een onderzoeksgroep van het Sociologisch Instituut van de gemeentelijke universiteit van Amsterdam tot de konklusie, dat wanneer leden van een vakbond hun lidmaatschap opzeggen, dit voornamelijk gebeurt omdat zij weinig vertrouwen meer hebben in het nut en in de mogelijkheden van de vakbeweging. Wij hebben er in ons nummer van oktober j.l. aandacht aan geschonken. Naar inmiddels bekend is geworden betreft het hier niet het enige onderzoek naar aard en oorzaak van bepaalde problemen en verschijnselen in de vakbewegingswereld. Eind november publiceerden enkele dagbladen de resultaten van een studie die in opdracht van de Voedingsbond FNV verricht werd door drs. H. Krijnsen van de Rotterdamse Erasmus Universiteit. Wat deze wetenschapsman te onderzoeken kreeg was niet de oorzaak van het ledenverlies, maar de oorzaak en de achtergrond van de onder vakbondsleden heersende apathie. De slotsom waartoe hij is gekomen mag werkelijk o p m e r k e l i j k worden genoemd.

U dacht in uw onnozele onschuld waarschijnlijk, lezer, dat de vaak minimale belangstelling van de achterban voor bondsvergaderingen en bondsactiviteiten daaruit voortspruit, dat de leden uit ervaring weten, dat zij alleen maar formeel enige invloed op het bondsbeleid hebben en dat veelal de beslissingen achter hun rug en over hun hoofd heen worden genomen 1)? Drs. Krijnsen komt u met wetenschappelijke ernst vertellen, dat u het volslagen mis hebt. Niet doordat de bond hoe langer hoe minder het vertrouwen van de achterban geniet wordt de apathie hoe langer hoe groter, beweert onze Rotterdamse onderzoeker. Het tegendeel houdt hij voor waar:

"De vakbeweging hoeft niet wakker te liggen van de vaak minimale belangstelling bij de achterban voor vergaderingen en bondsactiviteiten. Vrij veel leden hebben zoveel vertrouwen in de bond, dat ze het niet nodig vinden om bijeenkomsten te bezoeken...."

Hoe het dan wel zit met dat andere, dat Amsterdamse wetenschappelijke onderzoek, waarmee juist groot gebrek aan vertrouwen in de bond werd gekonstateerd, dat vermelden de persberichten over het rapport van drs. Krijnsen niet. Wat de kranten wél vermeldden, dat was een eigenaardige tegenspraak tussen de ene en de andere bewering in één en hetzelfde rapport van

-
- 1) Er zijn natuurlijk ook uitzonderingen. En er zijn daarbij ook momenten, waarop sprake is van ledenwinst inplaats van ledenverlies. De ABVO/KABO heeft het de afgelopen weken ervaren. Op die momenten, dat er van ledenwinst sprake is, is er géén sprake van apathie maar juist van betrokkenheid en van vertrouwen. Drs. Krijnsen koppelt - met zijn pen op het immer zo geduldige papier - echter 't vertrouwen juist aan de apathie.

de Rotterdamse doctorandus. Immers onmiddellijk aansluitend op de hierboven zojuist geciteerde woorden, laat Krijnsen volgen:

"... Bovendien leeft het gevoel dat er aan het bondsbeleid toch weinig te veranderen valt."

Dus t ó c h , is men geniegd om uit te roepen. Inderdaad. Niet voor niets hebben wij zoeven de konklusies van drs. Krijnsen opmerkelijk genoemd. En wat ze nog opmerkelijker maakt is niet alleen zijn stelling dat *de interesse afneemt naarmate het onderwerp* (van een bijeenkomst) *verder weg staat van de werkvloer* - een konstatering waar wel niemand de 'wetenschap' voor nodig heeft - maar ook een zin als deze, *dat de voedingsbond de band met zijn leden best wel zou kunnen versterken*. Wat nu?, vraagt men zich af, is 't grote vertrouwen, waaruit de geringe belangstelling te verklaren valt, dan toch nog niet groot genoeg? En hoe zal het dan wel met de nog resterende belangstelling gaan als de band (of het vertrouwen) wordt versterkt?

Precies 31 jaar geleden stelde een Amerikaanse onderzoeker een uitvoerig rapport samen over de oorzaken van de apathie onder de leden van de grote Britse vakbond TGWU (Transport and General Workers Union) 2). De konklusies van zijn onderzoek verschilden nogal wat van die van drs. Krijnsen. De Amerikaan verklaarde de geringe belangstelling van de achterban uit het bureaucratische karakter van de vakbeweging en haar positie in de kapitalistische maatschappij. Hij karakteriseerde de vakbewegingsbureaucratie als een *'nieuwe oligarchie'* 3). Soortgelijke opmerkingen kon men herhaaldelijk aantreffen bij andere Britse onderzoekers en met hun studies in de hand konden zij die de vakbeweging niet van binnenuit hadden leren kennen zich toch een idee vormen over de oorzaak van de vele 'wilde' stakingen. Het blote bestaan daarvan werpt alleen al een helder licht op het zogenaamde 'vertrouwen' dat drs. Krijnsen bij het licht van zijn studeerkamerlamp meent te zien. De vakbeweging hoeft niet wakker te liggen, zo luidt zijn mening. Doen diverse vakbondsbestuurders dat niettegenstaande de geruststellende woorden van drs. Krijnsen tóch? Tja, misschien hebben ze niet alleen diens rapport gelezen, maar herinneren ze zich ook nog de woorden van Mephistopheles:

*"... Wat deze wetenschap betreft,
Het valt zo zwaar de valse weg te mijden,
Ze bevat zoveel verborgen gif
En is nauwelijks van kwakzalverij te onderscheiden."*

(Goethe, FAUST I)

---

2) Joseph Goldstein, *The Government of British Trade Unions, A Study of Apathy and the Democratic Process in the Transport and General Workers Union*, Londen 1952, 300 blz.

3) Oligarchie betekent: heerschappij van weinigen.

=====

' E L C A M P E S I N O ' G E S T O R V E N I N M A D R I D

Op 20 oktober j.l. overleed op 74-jarige leeftijd in Madrid, in bittere armoede en in volstrekte vergetelheid, Valentino Gonzalez, beter bekend als 'El Campesino', één van de bijna legendarische helden, ná Buenaventuro Durutti misschien wel de bekendste held uit de Spaanse burgeroorlog. Als men tenminste het woord held gebruiken wil. Voor ons, die in een geheel ander kamp verblijven dan het stalinistische waartoe El Campesino in de jaren '30 behoorde, maakt hij op een dergelijke betiteling veeleer aanspraak op grond van zijn daden ná, dan op grond van zijn daden in de oorlog die de jonge Spaanse republiek tegen de legers van generaal Franco voerde. Destijds behoorde hij tot dat type republikeinse generaals, dat er niet voor terugschrok met het wapen in de vuist de als 'heilig' beschouwde militaire discipline af te dwingen en dat als bewust of onbewust verlengstuk van het Kremlin op gewelddadige wijze niet stalinistische tendensen van de Spaanse revolutie bestreed. Maar hij heeft later, nadat hem eenmaal de schellen van de ogen waren gevallen, zich zonder enige aarzeling tegen de bolsjewistische mythen gekeerd, ook toen aan een dergelijk positie kiezen direct levensgevaar voor hem verbonden was. Hij heeft eveneens niet verzuimd om z'n klassegenoten in alle landen dringend te waarschuwen voor de gevaren die hen van de kant van het Russische staatskapitalisme bedreigen. Het is om die reden dat wij menen, bij het vernemen van zijn dood, enkele regels aan zijn fel bewogen leven te moeten wijden.

Valentino Gonzalez werd in 1909 geboren in Estramadura, dat gedeelte van Spanje dat in het zuiden vlak tegen de Portugese grens aan ligt. Al op zeer jeugdige leeftijd werkte hij in de bruinkolenmijnen van Penaroya. Opgegroeid in een familie van boeren zonder land die gedwongen werden in hun levensonderhoud te voorzien door niet-agrarische werkzaamheden, was hij aanvankelijk bijkans vanzelf en vanwege de traditie anarchist. Op 16-jarige leeftijd protesteerde hij door middel van een bomaanslag tegen de heersende onderdrukking en de brutaliteiten van de Guardia Civil. Na de gelukte bomaanslag verschool hij zich in de bergen. Bij één van de keren dat hij zich in het dal waagde werd hij gearresteerd, gefolterd, maar vervolgens bij het proces, mede op grond van zijn jeugdige leeftijd vrijgesproken. Aan die tijd in de bergen, temidden van uit de kleine boerenstand afkomstige rebellen en 'bandieten' dankt hij zijn bijnaam 'El Campesino', wat 'de boer' betekent.

In 1929 meldt hij zich, na de invloed van een bolsjewistische vriend te hebben ondergaan, als lid van de Spaanse 'communistische' partij. Als 'communist' en als de jongste generaal van de Spaanse republiek vocht hij in het bijzonder voor Madrid. Na Franco's overwinning werd hem door Moskou asiel aangeboden. Eenmaal in Rusland leerde hij al spoedig het ware karakter van het zogenaamde 'arbeidersparadijs' kennen en hij aarzelde niet van zijn kritische instelling daartegenover blijk te geven. Het gevolg was dat hij van de militaire Froenze-akademie, waarvan hij een leerling had mogen worden, werd verwijderd, en dat hij, na enkele andere deemoedigingen, tenslotte in een Siberisch strafkamp terecht kwam. Na twee mislukte vluchtproeven slaagde hij er tenslotte in via een hoogst avontuurlijke tocht door het Oeralgebergte de Perzische grens te overschrijden. Alleen dank zij de ervaringen die hij in zijn jonge jaren in de bergen van Spanje had opgedaan wist hij toen aan zijn achtervolgers te ontkomen. Een voettocht van

meer dan 1000 km bracht hem in Teheran. Vandaar bereikte hij Frankrijk. Drie jaar later trok hij - voor korte tijd - naar Cuba, wat voor hem het definitieve einde van iedere illusie omtrent soortgelijke vormen van 'kommunisme' betekende, niet echter het einde van de idealen van zijn jeugd.

In het begin van de jaren '50 publiceerde hij zijn kleine autobiografie "De grote illusie", waarin hij op niemand en niets ontziende wijze afrekent met het bolsjewistische arbeidersbedrog. Over zijn periode als bolsjewistisch generaal in het republikeinse Spanje spreekt hij zonder terughouding en zonder er doekjes om te winden. Het is hem, na alle ervaringen sindsdien, volkomen duidelijk van wie en van wat hij in zijn toenmalige politieke naïviteit het werktuig is geweest.

Na zijn terugkeer uit Cuba verblijft hij een reeks van jaren in de Franse stad Metz in een bejaardenhuis. Hij wacht er, met ongebroken geest, op de mogelijkheid naar Spanje terug te keren. Hij overleefde de monarchie van Alfons XIII, de diktatuur van Primo de Rivera, hij ontkwam aan een zeker schijnende dood toen de bolsjewistische generaals Lister en Modelo hem bij Teruel in de steek en in een door Franco opgezette val lieten omdat ze hem, ondanks zijn bolsjewistische sympathieën toch te zeer een vrije geest vonden. Hij ontkwam ook uit Stalins Goelag-archipel en hij overleefde tenslotte ook de fascistische Spaanse diktator Franco. Maar eenmaal wederom in Spanje en reikhalzend uitziend naar een nieuwe arbeidersrevolutie die naar zijn overtuiging onvermijdelijk was, werd ook hij achterhaald door de dood. Aan zijn verscheiden werd weinig aandacht besteed, ook niet door de Spaanse kranten, die bij hun berichtgeving heel wat meer opmerkzaamheid plegen te schenken aan 'La Passionaria' oftewel Dolores Ibarruri, gelijk met hem naar Moskou gereisd, maar tot het allerlaatst trouw bolsjewiste gebleven. Maar juist in tegenstelling tot haar, die steeds medeplichtig is gebleven aan het bolsjewistisch bedrog, komt Valentino Gonzalez de eer toe halverwege zijn levenspad op de dwalingen zijns wegs te zijn teruggekeerd. Daarmee heeft hij zich, voor de Spaanse arbeiders en die van andere landen méér verdienste verworven dan als generaal van 't in feite kontra-revolutionaire leger van de Spaanse republiek. Dat vooral is wat er aan zijn onlangs gedolven graf gezegd had moeten worden.

=====

W O O R D E N   D I E   G E E N   K O M M E N T A A R   B E H O E V E N

Gianni Agnelli, de president-direkteur van het familiebedrijf FIAT, de grote Italiaanse autofabrikant met 260.000 werknemers en een totale omzet van f 40 miljard per jaar, heeft onlangs verklaard, dat hij een sterke vakbeweging van 't grootste belang acht. Sinds de robots ook bij FIAT massaal hun intrede hebben gedaan, ten koste van tienduizenden arbeidsplaatsen, heeft Agnelli nogal veel 'met de bonden te stellen gehad'. Dat neemt niet weg dat hij bij de vakbeweging blijft zweren. 't Moderne kapitalisme, aldus Agnelli, kán niet zonder vakbeweging, omdat die de arbeider verzoent met de onderneming en 't ondernemersbelang vertaalt naar de werkenden toe.

Weliswaar is bij de auto-fabrieken van FIAT het percentage georganiseerd lager dan gemiddeld in de Italiaanse bedrijven het geval is (36%

tegen 45%), maar Agnelli blijft erbij dat zijn bedrijf met een goede vakbeweging beter draait. Agnelli heeft voorts te kennen gegeven, dat het politieke systeem waarin het moderne kapitalisme het best gedijt de sociaaldemokratie is, in het bijzonder de sociaaldemokratie die wordt vertegenwoordigd door figuren als Helmut Schmidt of de Zweed Olaf Palme.

=====

INITIATIEVEN VAN DE ACHTERBAN TIJDENS
DE STRIJD VAN HET OVERHEIDSPERSONEEL

Meer dan eens hebben wij erop gewezen dat in de klassenstrijd de dingen niet alleen maar wit of alleen maar zwart zijn. Op papier is 't gemakkelijk om een officiële, door een bond uitgeroepen staking te onderscheiden van een 'wilde'; om van bovenaf geleide akties en die welke door de arbeiders geheel zelfstandig worden gevoerd uit elkaar te houden; om scherp verschil te maken tussen bezettingsstakingen, stiptheidsakties, langzaam-aan-akties, wissel- of estafettestakingen, waarschuwingsstakingen, speerpuntakties en wat voor vormen het arbeidersverzet verder nog mag aannemen. Maar in de dagelijkse praktijk is er lang niet altijd van een zuivere vorm of van zuivere vormen sprake. Men heeft er te doen met mengvormen, met akties die zowel onder de ene als onder de andere noemer kunnen worden gebracht, die op verschillende wijzen kunnen worden gekarakteriseerd.

Soms is het zo, dat in de loop van de strijd de vorm daarvan aan verandering onderhevig is, dat wat als een officiële aktie begint, na enige tijd als een 'wilde' aktie wordt voortgezet. Ook komt het voor dat wat een officiële, een door een bond geleide en in de hand gehouden aktie schijnt, in werkelijkheid een aktie van de achterban is en omgekeerd. En soms, ja vaak genoeg, is de werkelijkheid nog veel gekompliceerder dan de situatie die wij hier schetsen. Wat betekent 't bijvoorbeeld precies als men zegt, dat de een of andere strijd als een officiële aktie is begonnen? Wil men dan te kennen geven, dat er aanvankelijk een werkelijk zuivere vorm te onderscheiden is geweest? Wij kennen inderdaad een geval waarop de bewuste aanduiding zonder meer van toepassing is: de Britse poststaking van 1971. Deze was zó puur een aangelegenheid van de bond, dat de leden van de *Union of Postal Workers* er zelfs de dag tevoren nog geen flauw idee van hadden dat bondssekretaris Tom Jackson hen tot een strijd zou roepen en zij aan zijn oproep slechts schoorvoetend gevolg gaven. Maar een tweede voorbeeld - hoewel er natuurlijk wel meer zullen zijn en zeker indien men wat verder in het verleden duikt - kunnen wij niet zo snel uit onze mouw schudden.

De reden is, dat heel wat akties die formeel door de bond worden afgekondigd, alleen maar plaats vinden doordat de achterban zoveel druk op de bestuurders uitoefent dat deze aan die druk geen weerstand kunnen bieden zonder gevaar voor gezichtsverlies of sterker nog zonder 't bestaan van de bond op het spel te zetten. Wij hebben in een beschouwing in het novembernummer van 'Daad en Gedachte' vastgesteld, dat de akties van

het spoorwegpersoneel oorspronkelijk geen akties waren van de afdeling NS van de Vervoersbond FNV, maar dat het daarbij ging om spontaan door het personeel zelf begonnen akties die noodgedwongen door de bond werden overgenomen. Laten wij 't optreden van buschauffeurs en trambestuurders, eveneens bij de vervoersbonden aangesloten, voorlopig even buiten beschouwing, dan konstateren we, dat het overheidspersoneel dat lid is van de ABVA/KABO of de christelijke organisatie niet het voortouw heeft genomen en niet buiten de bond om in verzet is gekomen. Toch is dat alleen maar de formele kant van de zaak. Het lijdt naar onze overtuiging geen enkele twijfel, dat de strijdwil van deze categorie dermate groot was dat de strijdvaardigheid van de bonden, de ABVA/KABO in de eerste plaats, daaruit valt te verklaren.

Het verschil met bijvoorbeeld de door Tom Jackson in Groot-Brittannië geproklameerde poststaking springt in het oog. Hoe of men dat verschil wil aanduiden (wat voor naam men eraan wil geven) is ons om het even. Van belang is dat men zich er rekenschap van geeft, zoals het ook van belang is zich rekenschap te geven van allerlei tendenzen die - elders in dit nummer hebben we er al aandacht voor gevraagd - de officiële akties een opmerkelijk karakter hebben verleend.

Laat ons hier allereerst een opsomming geven van de tendenzen die wij op het oog hebben 1). Het gaat om dingen die zich tijdens de akties hebben voorgedaan en die vaak door de bonden - noodgedwongen dan wel door de achterban meegesleept - al dan niet stilzwijgend werden gebillijkt, maar waarvan de bonden zich soms nadrukkelijk hebben gedistancieerd. We noemen:

- de bezetting van de Amsterdamse beurs door circa 200 ambtenaren en uitkeringstrekkers;
- de bezetting van het Amsterdamse stadhuis;
- het leggen van een schuimbarrière rond het ministerie van binnenlandse zaken;
- het 'schuimend protest' van Amsterdamse brandweerlieden op het Binnenhof;
- de blokkade van het gebouw van het dagblad "De Telegraaf";
- de sabotage aan streekbussen;
- de afsluiting van beide buizen van de Rotterdamse Maastunnel ofschoon de vakbeweging slechts de afsluiting van één tunnel wilde;
- de blokkade van het provinciehuis in Den Bosch;
- een spontane manifestatie van overheidspersoneel op de Dam in Amsterdam;
- de bezetting van het gebouw van de sociale dienst in Vlaardingen;
- diverse bezettingsakties in Rotterdam;
- een 'wilde' staking van chauffeurs bij het streekvervoer in Krimpen aan de IJssel, die de vakbonden tevergeefs poogden te verhinderen;
- een aktie van chauffeurs van 't Rotterdamse Vervoersbedrijf RET tegen werkwillige chauffeurs van het busbedrijf Zuidwest Nederland;
- akties bij de Staatsdrukkerij waardoor de verschijning van Kamerstukken en van de Staatscourant werd belemmerd;

---

1) We maken ons niet de illusie een volledige opsomming te kunnen geven. Er wordt ons van diverse kanten nog altijd materiaal over de akties toegestuurd en dit opstel is gebaseerd op de feiten die ons tot dusver ter beschikking staan. Die nu zijn zo talrijk, dat we een keus hebben moeten maken.

- de bezetting van Amsterdamse kruispunten door uitkeringtrekkers;
- het stapvoets rijden van dienstauto's door de IJtunnel om een verkeerschaos te veroorzaken;
- de blokkade van verkeersaders met dienstauto's van de PTT;
- de blokkade van het kantoor van een bedrijfsvereniging door uitkeringstrekkingen;
- de bezetting van een recreatiezaal door bejaarden in het Friese dorp Grouw;
- de bezetting van het Arnhemse stadhuis door ouders met peuters en kleuters uit protest tegen de bezuiniging op het gebied van de kinderopvang.

Laatstgenoemde aktie had vanzelfsprekend niets te maken met het protest tegen de kortingen van het overheidspersoneel en de trendvolgers maar is wel een symptoom van de wijd verbreide woede over het duidelijk tegen de zwakken in de samenleving gerichte regeringsbeleid.

Alvorens bij de genoemde aktievormen enkele kanttekeningen te maken willen we nog wijzen op de uitschakeling van de straatverlichting, waarvan sprake is geweest in diverse gemeenten, waaronder Amsterdam, Rotterdam, Utrecht en Schiedam. Uit een verslag in het *Utrechts Nieuwsblad* van 2 november j.l. blijkt dat het hier om een door de bonden georganiseerde aktie ging en dat was in de overige zojuist genoemde steden eveneens het geval. Niettemin: de straatverlichting kan niet door bureaukraten of funktionarissen worden gedoofd, doch enkel door arbeiders die uit hoofde van hun dagelijks werk precies weten waar zich de schakelkasten bevinden en welke knoppen er moeten worden omgedraaid. Dat betekent, dat de basis aktief en metterdaad bij de strijd betrokken is en deze daardóór een geheel ander karakter krijgt dan bijvoorbeeld een staking tijdens welke de arbeiders nauwelijks handelend optreden en de bestuurders alles bedisselen en overleg voeren. Vergelijk bijvoorbeeld die technici van de gemeentelijke elektriciteitsbedrijven in de herfst van '83 met de arbeiders van de Groningse zuivelfabriek 'De Ommelanden' in de herfst van 1952, die door stakingsleider Van der Ploeg werden zoet gehouden met 'indianenspelletjes'. De vergelijking toont onmiddellijk aan, dat de ene staking de andere niet is, dat het ene verzet belangrijk kan verschillen van het andere.

De hierboven opgesomde initiatieven en activiteiten van de achterban ontlenen hun betekenis hieraan, dat ze wezenlijk - ook dan wanneer de bonden ze als aanvaardbaar hebben geaccepteerd - een andere inhoud hebben dan een strijd waarbij duidelijk sprake is van een leiding en van geleiden. Ze beantwoorden niet aan het algemene principe van de burgerlijke orde en ze vormen dientengevolge - niet altijd direkt en niet altijd praktisch, maar toch wel potentieel - voor die burgerlijke orde een bedreiging en ze vormen daarmee tevens een stille bedreiging voor de vakbeweging, die van de burgerlijke orde deel uitmaakt. In die zin was het wel niet bedoeld door oud-minister Van Albeda van sociale zaken, maar desondanks had hij volkomen gelijk toen hij naar aanleiding van de akties opmerkte, dat 'de vakbeweging meer te verliezen had dan de overheid'.

Doordat bij de hier opgesomde akties min of meer (soms minder, soms méér) de betrokkenen hun lot in eigen hand hebben genomen en de beslissing over hun strijd aan zich hebben getrokken, beslissen zij tevens, hetzij gedeeltelijk, hetzij geheel en al, zélf over de vraag óf en wanneer zij hun verzet zullen staken. Zullen zij over de noodzaak tot het beëindigen van hun optreden gelijk denken als de bonden, waarvoor eigen belangen en eigen

wetmatigheden gelden, die - naar de ervaring uitwijst - bepaald niet dezelfde zijn als die van de achterban? Dat is de vraag die in de afgelopen herfst voortdurend heeft gespeeld en die onder dergelijke omstandigheden altijd speelt of wel gaat spelen. Het antwoord op die vraag hangt af van de mate waarin tijdens dit soort akties het zélf handelen van de achterban de overhand heeft of (in de loop van de aktie) krijgt, van de mate ook, waarin de bond of de bonden in staat zijn aan de wensen van de basis tegemoet te komen zonder hun funktioneren als vakbeweging in de burgerlijke samenleving in gevaar te brengen.

Dat in de afgelopen herfst het door de bonden geleide dan wel overgenomen verzet van het overheidspersoneel formeel een zaak van de bonden is gebleven doet niets af aan het feit, dat de ontwikkeling ervan duidelijk heeft laten zien dat niet alleen de houding van de achterban door de bonden, maar dat omgekeerd ook de houding van bonden door de achterban wordt beïnvloed en dat de krachten die de basis en de leiding wederzijds op elkaar uitoefenen een interne ontwikkeling van de strijd teweegbrengt. Als de akties van het overheidspersoneel iets hebben aangetoond, dan wel dit, dat een volstrekte en absolute schematische scheiding tussen vakbondsaktie en zelfstandige arbeidersstrijd niet klopt met de realiteit. Ze zijn in de praktijk misschien wel nu en dan maar lang niet altijd twee verschillende en niet terzelfder tijd optredende maatschappelijke verschijnselen. Ook hierbij geldt, dat de kwantiteit een verandering in de kwaliteit teweegbrengt. Zelfstandig arbeidersoptreden, daar zijn voorbeelden te over van, kan door de vakbeweging worden omgebogen naar een klassieke vakbondsaktie. Omgekeerd echter kan een 'klassieke' vakbondsaktie zich tot een zelfstandige arbeidersstrijd ontwikkelen. De klassenstrijd is nu eenmaal nooit iets statisch. Hij vertoont ontwikkeling. Het interessante van de strijd van eind 1983 is dit, dat alle momenten en alle fasen van een dergelijke ontwikkeling konden worden waargenomen, echter zonder dat de ontwikkeling een bepaalde grens heeft overschreden. Hoever zij bij een volgende gelegenheid zal gaan kan uiteraard geen mens voorspellen.

=====

DE TUC SCHAART ZICH NAAST DE ORDE

Elders in dit nummer heeft de lezer een korte beschouwing aangetroffen over de strijd van een Britse typografenbond (de *National Graphical Association*) tegen een drukkerspatroon in de Noordengelse stad Warrington die ongeorganiseerd in dienst had genomen en tegen de vakbewegingswetten van de regering-Thatcher. Dat stuk werd geschreven eer het overkoepelende vakverbond TUC zijn standpunt inzake het onderhavige konflikt had bepaald. Aan het slot van 't bewuste opstel wezen we er op, dat er allerlei aanwijzingen waren, dat TUC-sekretaris Len Murray voor een felle strijd tegen de vakbondswetten van minister Norman Tebbit niets voelde en dat de TUC de NGA waarschijnlijk niet zou steunen. De sindsdien voorgevallen gebeurtenissen hebben onze prognose bevestigd. De TUC heeft de NGA gelast om te gehoorzamen aan de vakbondswet. Wat dat nu wederom voor konsekwenties zal hebben kunnen we nog niet overzien. We blijven de ontwikkelingen in Groot-Brittannië volgen.

=====

ONTWIKKELINGEN BINNEN DE SPAANSE C. P.

De gestage ontwikkeling van het moderne kapitalisme in Spanje is niet zonder gevolgen gebleven voor de PCE, de zich aldus noemende Spaanse Communistische Partij. Zo'n halve eeuw geleden - d.w.z. ten tijde van de tweede Spaanse republiek - toen 't er om ging de resten van het feodalisme op radikale wijze ten grave te dragen - vervulde ze een dubbelrol: de PCE behartigde zowel de belangen van het Kremlin als die van het Spaanse kleinburgerdom. Het één viel uitstekend te combineren met 't ander. In beide functies diende zij radikale oplossingen te verhinderen. Mede aan het optreden van de PCE is het te wijten, dat Spanje destijds de drempel van de 20ste eeuw nog niet kon overschrijden. Nu, vijftig jaar later, heeft de situatie zich grondig gewijzigd.

Een steeds verder voortschrijdende industrialisatie oftewel, om 't in economische termen te zeggen, een voortdurend toenemende accumulatie van het kapitaal, heeft er toe geleid dat de betekenis van het kleinburgerdom in Spanje dienovereenkomstig steeds geringer is geworden. Tegelijkertijd ontstond, tweede gevolg van die industrialisatie, een geheel ander soort proletariaat. Uit deze twee omstandigheden werd de noodzaak geboren, dat de PCE zich anders opstelde. Dat is ook geschied, maar zoals steeds kwam die andere opstelling niet zonder strijd tot stand; zoals gebruikelijk vielen er in die strijd verschillende fasen te onderscheiden.

Eerste fase: de oude leider Santiago Carillo oriënteert zich in de richting van wat men met het woord *Eurocommunisme* pleegt aan te duiden. Zowel in Baskenland als in Katalonië heeft men met een dergelijke oriëntatie moeite. Felle meningstrijd leidt ertoe dat grote delen van de regionale CP in Baskenland en een criticus als Azcarate worden geroyeerd. In Katalonië wordt een katalaanse CP gesticht, die vasthoudt aan de klassieke ideologie en goede betrekkingen met Moskou blijft onderhouden, dat in tegenstelling tot de Eurocommunisten.

Tweede fase: Carillo blijft met z'n Eurocommunisme halverwege staan. Aangezien de maatschappelijke ontwikkeling in Spanje, de ontwikkeling naar een modern kapitalisme met zevenmijlslaarzen voortschrijdt, is het onvermijdelijke gevolg dat de PCE van Carillo bij de jongste verkiezingen een verpletterende nederlaag te slikken krijgt. Carillo moet als leider van de PCE het veld ruimen. De nieuwe leider Gerardo Iglesias staat een geheel ander beleid voor dan zijn voorganger. Hij wenst een verdergaande vernieuwing, die er min of meer op neerkomt dat de PCE gaat opereren als de linkervleugel van de (sociaaldemokratische) PSOE, die de exponent van het moderne kapitalisme is, beter gezegd: onder Felipe Gonzalez geworden is.

Derde fase: Ignacio Gallego, bolsjewiek van het klassieke type en een geestverwant van Azcarate, die aanvankelijk toch met Carillo meeging, kan de koers van Iglesias niet meer volgen en haakt af. Hij kondigt aan een nieuwe Spaanse CP te willen stichten. Carillo doet pogingen het leiderschap te heroveren. Midden december '83 blijkt de meerderheid van de partij voor Iglesias te kiezen.

Dat al deze ontwikkelingen gepaard gaan met een enorm ledenverlies (in 8 jaar tijd van 200.000 naar ruim 85.000) is, anders dan wel gedacht wordt, niet een gevolg van de inwendige partijstrijd, doch van het feit dat aan een PCE oude stijl hoe langer hoe minder behoefte bestaat.1

=====

L A A T   E E R H E R S T E L   V O O R   L I O E   S H A O - S H I

Op de tweede kerstdag van 1983 was het precies negentig jaar geleden dat de in 1976 overleden Mao Zedong te Shaoshan in de Chinese provincie Hoenan werd geboren. Ter gelegenheid daarvan is het Mao-mausoleum in Peking, dat geruime tijd gesloten is geweest, met enig plechtig vertoon heropend. Tegelijkertijd verschijnt er een lovend herdenkingsartikel in het *Volksdagblad* en waren er in de Chinese winkels Mao-theepotten, Mao-eetstokjes en Mao-notitieboekjes te koop. Betekent dat alles een nieuwe Mao-verering? Is er in China sprake van een herleving van een ideologie, die een tijdlang overwonnen scheen? Is de dode Mao tóch 'opgestaan' uit zijn glazen kist? Het tegendeel is het geval. Mao is niet alleen in de letterlijke zin des woords zo dood als een pier, maar ook figuurlijk. De kitsch die er met zijn stoffelijk overschot en zijn vergane glorie wordt bedreven dient er uitsluitend toe om te maskeren dat wat de Chinezen '*het Mao-Zedong-denken*' hebben genoemd geen enkele praktische betekenis meer heeft.

In de eerste plaats: het mausoleum op het Plein van de Hemelse Vrede is niet meer uitsluitend aan 'de grote roerganger' gewijd. Op de dag van de heropening bleek er een tentoonstellingszaal te zijn ingericht ter ere van Lioe Shao-shi, het vroegere staatshoofd, dat in de dagen van de zogenaamde 'Culturele revolutie' door Mao en de Maoïsten ten scherpste werd bekritiseerd en tenslotte zijn leven eindigde in de gevangenis. Er waren ook andere tentoonstellingszalen met exposities betreffende andere Chinese leiders. Het feit bewijst dat er toch zeker géén kwestie is van een terugkeer van de voormalige persoonsverheerlijking van Mao.

Maar er is een veel belangrijker iets: Lioe Shao-shi was één dergenen die in de jaren '60 al ervoor pleitte, dat de produktie zich diende te baseren op het winst-principe. Lioe Shao-shi was een geestverwant van Deng Xiaoping; hij was evenals deze een vooraanstaand woordvoerder van de in opkomst zijnde managersklasse. Dat hij aan de vergetelheid ontruikt wordt, dat hij na zijn dood in ere wordt hersteld, dat toont ondubbelzinnig aan dat de positie van Deng in China nog altijd sterker wordt. En het gaat natuurlijk niet eens zozeer om de positie van Deng zélf, als wel om de positie van de klasse die hij vertegenwoordigt. Iedere overwinning van die klasse - en het eerherstel van Lioe Shao-shi is er één van - betekent een nederlaag van al datgene wat Mao Zedong vertegenwoordigde. En daar kan geen Mao-theepot, geen Mao-lepeltje en geen heropend mausoleum ook maar een sikkepit aan veranderen.

VERANTWOORDING VAN DE VOOR D. & G. BINNENGEKOMEN GELDELIJKE BIJDRAGEN

(2e halfjaar 1983)

W.v.D. te S. f 16,59; T. de J. te A. f 50,-; J.K. te Z. f 25,-; W.M. te D. f 25,-; K.H. te A. f 50,-; A.H.J.M.O. te L. f 25,-; G.A. de P. te B. f 100,-; P.R. te H. f 25,-; W.S. te L. f 35,-; J.L.M.V. te H. f 40,-; K.V. te L. f 30,-; N.V. te U. f 50,-; M.J.W. te A. f 35,-; A.H.Z. te H. f 75,-.
Totaal f 581,59. Totaal over 1983 f 2.580,55.